

บทวิเคราะห์ปัญหาการค้นหาความจริงในชั้นสอบสวน

การกระทำผิดอาญาหรืออาชญากรรมมีผลกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของสังคม โดยส่วนรวม เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐซึ่งรับผิดชอบต่อสังคมและความสงบเรียบร้อยของประชาชน จะต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานโดยการค้นหาความจริงพยายามจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบแทนแก่คนให้ผู้ที่ถูกกระทำผิดเพื่อชดเชยความผิด ยับยั้งหรือป้องกันมิให้บุคคลนั้นกระทำผิดและแก้ไขปรับปรุงจิตใจผู้กระทำผิดในบางครั้ง เจ้าพนักงานของรัฐขาดประสิทธิภาพในการค้นหาความจริง โดยการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องให้ศาลลงโทษได้หรือเจ้าพนักงานของรัฐดำเนินการค้นหาความจริงโดยการส่องเกินสิทธิส่วนบุคคลเกินขนาดเพื่อจะให้ได้ความจริง อาจจะทำด้วยวิธีการต่าง ๆ จะได้กล่าวปัญหาในทางปฏิบัติเป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

ปัญหาการสอบสวนค้นหาความจริงไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่สามารถฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาหรือถ้าฟ้องร้องแล้วศาลไม่อาจลงโทษผู้ถูกกล่าวหาได้

ผู้เขียนขอแยกพิจารณาดังนี้

1. ปัญหาเรื่องคุณสมบัติของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐให้อำนาจทำการสอบสวนคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้กำหนดคุณสมบัติของพนักงานสอบสวนไว้ในกรุงเทพมหานคร ให้ข้าราชการตำรวจมีสายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าสายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจที่มีสายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าสายร้อย

ตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจทำการสอบสวน¹ และบุคคลที่จะเป็นพนักงานสอบสวนจะต้องได้รับแต่งตั้งตามกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน² ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ได้มีการสับเปลี่ยนผู้ที่มีอำนาจสอบสวนระหว่างฝ่ายตำรวจกับฝ่ายปกครองจำนวนหลายครั้ง จนกระทั่งในปัจจุบัน ผู้ที่เป็นพนักงานสอบสวนหรือผู้ที่มีอำนาจทำการสอบสวนเป็นเจ้าพนักงานตำรวจตามข้อบัญญัติกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินงานคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 2³ ต่อมาคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (กตร.) ได้ประชุมมาตรฐานกำหนดตำแหน่งสายงานป้องกันปราบปรามและอนุมัติคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งเมื่อ 11 กันยายน 2532 เพื่อแต่งตั้งตำรวจที่จะเป็นพนักงานสอบสวนจะต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

1. สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ
2. ได้รับปริญญาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่าไม่ต่ำกว่านี้ทางกฎหมาย โดยจะต้องศึกษาวิชากฎหมายไทยอย่างน้อย 3 วิชา คือ ประมวลกฎหมายอาญาครบทุกลักษณะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครบทุกลักษณะและกฎหมายลักษณะพยาน ทั้งนี้จะเป็นการศึกษาเพื่อรับปริญญาดังกล่าวหรือเป็นการศึกษาเพิ่มเติมภายหลังก็ได้
3. ได้รับประกาศนียบัตรเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
4. คุณสมบัติอื่นที่คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (กตร.) จะเห็นสมควร

จะเห็นได้ว่า กรมตำรวจพยายามแก้ไขปรับปรุงกำหนดคุณสมบัติของพนักงานสอบสวนผู้มีหน้าที่ทำการสอบสวนคดีอาญาอยู่ตลอดมา แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนบางคนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนให้มีประสิทธิภาพได้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น

1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18
 2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6)
 3 ภาคผนวก ง.

1. ปริมาณการสอบสวนคดีอาญาโดย เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร แต่ละท้องที่มีจำนวนเกินความสามารถที่พนักงานสอบสวนแต่ละคนจะรับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างเข้าเวรแล้ว ยังจะต้องปฏิบัติหน้าที่นอกเวลาเข้าเวรอีกด้วย ไม่สามารถที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการสอบสวนโดยเฉพาะการค้นหาความจริงของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้มีประสิทธิภาพได้ ตัวอย่าง เมื่อมีผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีอาญาเรื่องหนึ่ง พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนผู้เสียหายและพยานที่เกี่ยวข้องไว้ประกอบการคดีทั้งหมดรวมทั้งต้องไปตรวจที่เกิดเหตุสืบสวนหาพยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร เพิ่มเติมว่ามีเหตุอันควรเชื่อตามที่ผู้เสียหายร้องทุกข์ไว้ หรือไม่รวมทั้งส่งพยานวัตถุ พยานเอกสาร ให้ผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์ ตลอดจนถึงการสืบสวนว่าเป็นความจริงหรือไม่ เพื่อที่จะได้พิจารณาออกหมายจับต่อไป ขั้นตอนที่กำลังมานี้เพียงขั้นตอนแรกก่อนที่จะทำการจับกุมผู้ต้องหาเท่านั้น ก็ต้องใช้เวลาพอสมควร การดำเนินการทุกอย่างจะต้องยึดหลักกฎหมายและระเบียบข้อบังคับโดยเคร่งครัด แต่ในบางครั้งพนักงานสอบสวนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่โดยละเอียดได้ จึงทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการเข้ามาตรการบังคับไม่มีผลการสั่งฟ้องหรือพิจารณาคดีของศาลที่จะลงโทษได้

2. พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่มุ่งเสียต่อการถูกร้องเรียนหรือถูกพิจารณาทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบตามที่ได้ทราบกันอยู่แล้วว่า อากาศพนักงานสอบสวนที่เข้าในการปฏิบัติหน้าที่จะต้องกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่รู้ตนเองว่ากระทำผิดไม่สามารถที่จะหาทางออกให้ตนเองพ้นผิดได้ วิธีการสุดท้ายคือ ร้องเรียนพนักงานสอบสวน อาจเพื่อพยานทางคดีหรือต่อรองพนักงานสอบสวนในกรณีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง ซึ่งต้องยอมรับเพื่อปฏิบัติหน้าที่มากก็ต้องมีข้อบกพร่องเป็นเงาตามตัวไปทำให้ขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่บางครั้งไม่กล้าดำเนินการเพื่อให้ได้ความจริงในคดีจะทำเฉพาะที่จำเป็นเพื่อให้ผ่านพ้นไปเท่านั้น ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอบสวนตามระเบียบ

3. พนักงานสอบสวนในปัจจุบัน ผู้บังคับบัญชาไม่ค่อยเห็นความจำเป็นไม่สนใจหรือสนับสนุนในชีวิตราชการให้ก้าวหน้าเท่าที่ควร ผิดกับการปฏิบัติหน้าที่ในสายป้องกันปราบปรามสืบสวนและการจราจร ซึ่งปฏิบัติหน้าที่จะเด่นกว่ามีการโชว์ผลงานการจับกุมในคดีสำคัญตลอดมา

ส่วนพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ทำการสอบสวน สามารถเอาตัวผู้ต้องหา พนักงานอัยการฟ้องและศาลลงโทษได้ แต่ก็ไม่ใช่สนใจของผู้บังคับบัญชาที่จะนำมาพิจารณาความดีจึงทำให้พนักงานสอบสวนในปัจจุบันไม่สนใจผลการสอบสวนฟ้องร้องว่าศาลจะลงโทษผู้ต้องหาหรือไม่ เป้าหมายส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนปฏิบัติเพื่อให้มีหลักฐานส่งให้อัยการฟ้องศาลก็เพียงพอแล้ว โดยไม่คำนึงถึงว่าพยานหลักฐานที่รวบรวมมานั้น ศาลจะฟังลงโทษได้หรือไม่ และบางครั้งก็ต้องยอมรับว่า พนักงานสอบสวนขาดปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการยังชีพเมื่อเทียบกับสายงานอื่น ถึงแม้ปัจจุบันจะใช้จ่ายเงินค่าตอบแทนการสอบสวนสำหรับพนักงานสอบสวนตามกฎหมายแล้วก็ตาม จึงเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนใหญ่โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร พยายามที่จะเปลี่ยนแปลงตำแหน่งหน้าที่ไปทำงานด้านอื่นอยู่ เสมอจึงทำให้ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพในการสอบสวน ค้นหาความจริงในคดีอาญาตลอดมา

2. ปัญหาเรื่องการสอบสวนฟ้องร้องไม่เป็นกระบวนการเดียวกัน

หลักการดำเนินคดีอาญาตามระบบสากล การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน ได้แยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากการพิจารณาพิพากษา เช่น ในประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ญี่ปุ่น ฯลฯ กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยให้อำนาจสอบสวนเป็นของตำรวจและอัยการ

สำหรับประเทศไทยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน การสอบสวนก็เป็นหน้าที่ของตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียว ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2523 การฟ้องอัยการหรือองค์กรอื่น ๆ ไม่มีอำนาจในการสอบสวน ทำให้ตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียวทำการสอบสวนคดีอาญา โดยมีอำนาจทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้มาตรการ

บังคับ 4 พนักงานสอบสวนสามารถใช้อำนาจสอบสวนในการเรียก การค้น การจับ การควบคุมตัว และปล่อยชั่วคราวได้โดยลำพัง 5 โดยที่ไม่มีองค์กรอื่นไม่อาจเข้าไปควบคุมการตรวจสอบความถูกต้องหรือความชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน เพียงแต่การออกหมายจับเท่านั้นที่ฝ่ายปกครองกลับกรองชั้นหนึ่ง 6 พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีมาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งการสอบสวนเสร็จสิ้น โดยที่พนักงานอัยการจะเข้าไปดำเนินการใด ๆ ใดก็ตามก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนการสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการแล้วเท่านั้น 7 การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทย จึงแบ่งแยกออกจากการฟ้องร้องคดีของพนักงานอัยการโดยเด็ดขาด โดยทำให้กระบวนการยุติธรรมของไทย แบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ตำรวจ อัยการ ศาล

ผลจากการแบ่งแยกอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องอย่างเด็ดขาดนั้น ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น กรณีไม่มีองค์กรอื่นเข้าไปตรวจสอบอาจทำให้พนักงานสอบสวน ปฏิบัติตามอำเภอใจขาดประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้ความจริง เป็นผลเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหา และในบางครั้งพนักงานสอบสวนบางคนขาดประสบการณ์การสอบสวนโดยไม่มี ความชำนาญในทางกฎหมายและวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้เพียงลำพังสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้ต้องหาโดยไม่จำเป็น เช่น การจับกุมโดยมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอ การแจ้งข้อหาเกินความเป็นจริง การควบคุมโดยไม่มีคำนึงถึงความจำเป็น และทำตนเป็นคู่ความกับผู้ต้องหา ขาดผู้แนะนำ และการตรวจสอบจากองค์กรอื่น มีแต่การตรวจสอบสั่งการโดยผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นพวกเดียวกันกับระบบสากล

4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

5 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52, 132, 136

6 ภาคผนวก ค.

7 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140

**ค. ปัญหาอันเกิดจากการรวบรวมพยานหลักฐานในการสอบสวนคดีอาญา ไม่ค่อยให้
โอกาสแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย**

ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนเมื่อได้รับคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายแล้วจะดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ผู้เสียหายอ้าง เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ โดยถือหลักค้นหาความผิดไม่ค้นหาความจริงตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งให้พนักงานสอบสวนทำการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนี้ 8

1. พยานที่เป็นผลร้ายหรืออันผู้ต้องหา
2. พยานหลักฐานที่เป็นผลดีหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา
3. พยานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา

พนักงานสอบสวนจะยึดระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ซึ่งให้พนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา (ขณะที่ผู้เขียนวิจัยเรื่องนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2538 ให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำพยานที่ผู้ต้องหาอ้างดูภาคผนวก ค.) เมื่อพนักงานไม่ดำเนินการสอบสวนพยานที่ผู้ต้องหาอ้างแล้ว จะทำให้ไม่ได้รับความจริง โดยรับฟังพยานผู้เสียหายฝ่ายเดียว ทำให้เป็นนักปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและทำให้เชื่อว่าพยานหลักฐานที่รวบรวมไว้มีมูลเมื่อถึงการพิจารณาคดีของศาลแล้ว ปรากฏว่า เมื่อศาลได้รับรู้ความจริงแล้วยกฟ้องจะทำให้ผู้ต้องหาปราศจากสิทธิเสรีภาพในระหว่างพิจารณาคดี

8 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131, 138 ประกอบมาตรา 98

ง. ปัญหาอันเกิดจากเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญา

พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อมีการกระทำผิดอาญา เกิดขึ้น พนักงานสอบสวนจะเริ่มทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด อันค้นหาความจริง เพื่อให้คดีกระจ่างขึ้นได้ข้อยุติ โดยพิจารณาหลักฟังความทุกฝ่าย พนักงานสอบสวนจะต้องทำตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างหนึ่งข้างใด ไม่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ โดยให้ความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย ไม่มีส่วนได้เสียฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จากเหตุผลดังกล่าวจะทำให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีอาญามีความเป็นภาวะวิสัยตามหลักของการสอบสวน

แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนอาจไม่มีความเป็นภาวะวิสัยโดยในบางกรณีที่พนักงานสอบสวนมีส่วนได้เสียหรือเป็นญาติของกลุ่มกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผู้เขียนขอยกตัวอย่างจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 292/2482 ข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายเป็นพนักงานสอบสวนได้ร้องทุกข์แก่ตนเองและทำการสอบสวนด้วยตนเองเช่นนี้ ศาลวินิจฉัยว่าไม่ทำให้การร้องทุกข์และการสอบสวนคดีอาญาเป็นอันใช้ไม่ได้ ส่วนการที่จะยุติธรรมหรือไม่เป็นเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้จะเห็นว่า พนักงานสอบสวนเป็นผู้เสียหายเองทำการสอบสวนเอง ทำให้ขาดความเป็นกลางไม่มีภาวะวิสัย ขาดประสิทธิภาพ ไม่มีมั่นใจในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ รวมทั้งพนักงานสอบสวนซึ่งตามสายงานขึ้นอยู่กับรัฐมนตรีที่มาจากนักการเมือง อาจเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้โดยง่าย

ปัญหาการค้นหาความจริงในการสอบสวนจะต้องไม่ดำเนินการเป็นการล่วงล้ำสิทธิบุคคลเกินความจำเป็น

การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะต้องทำการค้นหาความจริงเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานจากผู้กล่าวหาและผู้ต้องหาและการดำเนินการทั้งหลายอื่น เท่าที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ คือ การใช้มาตรการบังคับเพื่อให้ได้พยาน

หลักฐานหรือเรียกตัวบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามความจำเป็นในการสอบสวนในบางครั้ง เจ้าพนักงานของรับอาจจะกระทำการส่งสำเนาสิทธิของผู้ต้องหา ทำให้ปราศจากเสรีภาพหรือละเมิดสิทธิผู้อื่นนั้น ผู้เขียนจะขอกล่าวเป็นหัวข้อดังนี้

ก. การออกหมายอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง หนังสือบอกการซึ่งออกตามกฎหมาย ส่งให้เจ้าหน้าที่จับขังจำคุก หรือปล่อย หรือทำการตรวจค้น⁹ การออกหมายอาญา ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ออกหมายในกรณีซึ่งไม่อยู่ในอำนาจศาลโดยหลักการแล้วในการออกหมายอาญา เช่น การออกหมายจับและหมายค้น เป็นมาตรการการสอบสวนคดีอาญาที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในอารยประเทศจึงต้องมีการจำกัดอำนาจของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายโดยกำหนดให้มีการตรวจสอบดุลพินิจก่อนที่จะมีการอนุญาตให้จับและค้น เว้นแต่กรณีเร่งด่วนที่ไม่สามารถขอหมายได้ทัน เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ¹⁰ หน่วยงานที่มีอำนาจการอนุญาตจะต้องเป็นกลาง คือ ศาล ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 1 ที่ให้ฝ่ายปกครองตรวจสอบหรืออนุญาตในการออกหมายจับตามกฎหมายเกณฑ์ แต่เป็นเพียงข้อบังคับไม่ใช่กฎหมายและไม่ใช่อำนาจกลางก็จะไม่เป็นสากลตามที่กล่าวมาแล้ว

ปัญหาที่กระทบกระเทือนหรือส่งผลกระทบต่อสิทธิบุคคลเกินความจำเป็นในทางปฏิบัติที่เห็นได้ในปัจจุบัน คือ

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (9)

¹⁰ ภาคผนวก ข.

1. การค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ระบุเหตุที่จะทำการค้นไว้ 5 อย่าง * ในทางปฏิบัติหมายค้นซึ่งได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เป็นผู้ค้นกรองค้นหาความจริงในการออกหมายค้นเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในบางครั้ง ไม่ได้ตรวจสอบจุดที่จะทำการตรวจค้นว่ามีเหตุที่จะค้นตามกฎหมายหรือไม่ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาขอหมายค้นก็จะเซ็นหมายค้นให้ทันที โดยไม่มีการตรวจสอบจุดที่จะทำการตรวจค้นมีเหตุอันควรหรือไม่ เป็นการรบกวนสิทธิเสรีภาพบุคคลอื่นเกินความจำเป็น บางครั้ง อาจจะเซ็นหมายค้นไว้เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาตรวจค้นตามดุลพินิจ ถ้าผู้บังคับบัญชา หรือผู้ปฏิบัติขาดดุลพินิจทำการตรวจค้นตามอำเภอใจหรือกลั่นแกล้งผู้อื่นแล้ว ผลเสียจะเกิดขึ้นกับ ประชาชนอย่างแน่นอน

* เหตุที่จะออกหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69

1. เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวนไว้สำนวนมูลฟ้องหรือพิจารณา
2. เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมายหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด
3. เพื่อพบหรือช่วยบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
4. เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายจับ
5. เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งศาลในกรณีที่จะพบหรือยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

2. การออกหมายจับและการจับกุม การออกหมายจับกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์อัน
 อย่างเป็นเหตุในการออกหมายจับไว้เพียง 4 ประการเท่านั้น ** วัตถุประสงค์ในการออก
 หมายจับก็เพื่อที่จะให้เจ้าพนักงานได้จับกุมผู้กระทำความผิดมาดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย
 การออกหมายจับโดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และมีการตรวจสอบโดย
 เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.
 2523 ข้อ 1 โดยไม่มีองค์กากลางเข้ามาทำการตรวจสอบการปฏิบัติตามหลักกระบวนการยุติ
 ธรรมในระบบสากล ปัญหาในทางปฏิบัติว่าการที่จะออกหมายจับได้ตามกฎหมายนั้น เช่น
 "ถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรนั้น" "และ" "เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรหรือจำเลย
 ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง" "มีขอบเขตแค่ไหน ไม่มีการให้คำจำกัดความในกฎหมายหรือระเบียบ
 แต่อย่างใด ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะทำตัวเป็นคู่ความกับฝ่ายผู้ต้องหาโดยทำการ
 สอบสวนพยานหลักฐานและการค้นหาความจริงเป็นประโยชน์กับฝ่ายผู้เสียหายเพียงอย่างเดียว
 เพื่อให้ได้หลักฐานเพียงพอกับการออกหมายจับ (Probable Cause) เท่านั้น เมื่อได้ทำการ
 จับกุมตัวผู้ต้องหาแล้ว ค่อยหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อให้พอพ้องภายหลังทำให้ผู้ถูกกล่าวหา
 ถูกรื้อถอนสิทธิเสรีภาพ โดยไม่ทำการค้นหาความจริงก่อน

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 บัญญัติว่า เหตุที่จะออก
 หมายจับมีดังนี้

- (1) เมื่อผู้ต้องหาซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรหรือจำเลยเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- (2) เมื่อความผิดที่ผู้ต้องหาถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรหรือจำเลยถูกฟ้องนั้น
 มีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่สามปีขึ้นไป
- (3) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตราหมายเรียกหรือ
 ตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรก็ได้หนีไปก็ดี มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนีหรือไม่ยุ่งเหยิง
 กับพยานหลักฐานโดยตรงหรือทางอ้อมก็ดี
- (4) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกปล่อยชั่วคราว มิสามารถทำสัญญาประกันให้
 จำนวนสูงกว่าเดิมหรือหาหลักประกันมาเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิมตามมาตรา 115

การจับกุมโดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยปกติต้องมีหมายมีข้อยกเว้น
 กรณีต่อไปนี้ *** การจับเป็นการรบกวนสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรงที่มีกฎหมายบัญญัติรับรอง
 ไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายอาญา ข้อบังคับกระทรวง
 มหาดไทย ระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี 11 ปัญหาทางปฏิบัติ เมื่อผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อ
 พนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องสงสัยกล่าวหาว่ากระทำผิดฐานใดฐานหนึ่งโดยที่ผู้เสียหาย
 ไม่ได้เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ไม่มีพยานหลักฐานอื่นใดที่จะออกหมายจับได้เพียงแต่คำเล่าลือหรือมี
 สาเหตุกระทำความผิดกันในฐานะผู้เสียหายที่มาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนไว้แล้ว จึงชี้ให้เจ้า
 พนักงานตำรวจทำการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (4) ที่
 กล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้ต้องหาถูกรีดทรมานเสรีภาพโดยไม่มีพยานหลักฐานจนกว่าจะถูกปล่อยตัว หรือ
 มิฉะนั้นผู้เสียหายจะพยายามหาหลักฐานมัดผู้ต้องหาภายหลังเพื่อที่จะให้มีหลักฐานการฟ้อง การ
 จับโดยผู้เสียหายนี้ในทางปฏิบัติมีบ่อยครั้ง กลั่นแกล้งกันได้ง่าย

*** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือ
 ตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับไม่ได้ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า
- (2) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด ... ฯลฯ
- (3) มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วจะหลบหนี ... ฯลฯ
- (4) เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้

ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมาย
 แต่ต้องเป็นกรณีออกหมายจับได้และจับได้ตามประมวลกฎหมายนี้

11 สุเมธ ลิขิตธนานันท์, "เหตุในการจับกุม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 26-40

3. ปัญหาการได้พยานหลักฐานมาโดยมิชอบด้วยกฎหมายศาลจะไม่รับฟัง

การสอบสวนคดีอาญาจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้ต้องหา เพื่อให้ได้ความจริงในบางกรณีพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้ เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาอาจจะละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือของผู้ต้องหา และเป็นพยานสำคัญในคดีศาลจะรับฟังลงโทษจำเลยได้หรือไม่ เช่น กรณีตำรวจจับกุมหรือตรวจค้นโดยมิชอบโดยไม่มีหมายหรือปราศจากเหตุอันสมควรพยานหลักฐานที่ได้จากการค้นตัวผู้ต้องหาโดยมิชอบในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลัก The Exclusionary of Evidence คือ การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้อ้างอิงกฎหมายรัฐธรรมนูญคุ้มครองและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่รับฟังพยานใด ๆ ที่จะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลข้อใดข้อหนึ่งใน 4 ข้อ คือ¹²

1. The Fourth Amendment
2. The fifth Amendment
3. The Sixth Amendment
4. The Fourteenth Amendment

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ได้บัญญัติในส่วนนี้ว่า พยานวัตถุ...ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการ... โดยมิชอบ... คำพิพากษาศาลฎีกาเรื่องนี้ไม่ค่อยมี เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจอย่างกว้างขวาง

¹² จิรนิติ หะวานนท์, "หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกันและกฎหมายเยอรมัน, ตุลพาห 31 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2527) : 35-36.

ปัญหาทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสืบสวนหาพยานหลักฐานไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น บางครั้งอาจเป็นการล่วงล้ำสิทธิของบุคคลอื่น เพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาประกอบคดีปฏิบัติหน้าที่ขัดกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 เป็นเหตุให้ไม่สามารถรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาได้เช่นเดียวกัน หลัก Exclusionary Rule ของสหรัฐอเมริกา พนักงานสอบสวนจึงต้องนำมาตรา 226 มาดำเนินการต่อไปอย่างเคร่งครัด

4. การได้มาซึ่งการรับสารภาพของผู้ต้องหาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นเหตุให้ศาลไม่รับฟัง

ในการสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อได้ทำการจับกุมผู้ต้องหา มาดำเนินคดีและเมื่อผู้ต้องหาได้เข้ามาที่พนักงานสอบสวนแล้ว ไม่ว่าด้วยวิธีใด การดำเนินการกับผู้ต้องหาต่อไปต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 มีหลักสำคัญ 2 ประการที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำการค้นหาความจริง

ประการที่ 1 การแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกจับว่า เขาได้กระทำความผิดอาญาอย่างไร จะต้องเขียนให้ปรากฏว่าได้แจ้งข้อหาให้ทราบแล้ว การไม่แจ้งข้อหาไม่มีผลผูกมัดผู้ต้องหา

ประการที่ 2 พนักงานสอบสวนต้องเตือนให้ผู้ต้องหาทราบว่า ถ้อยคำที่ผู้ต้องหากล่าวนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาได้

พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาจะพิจารณาถึงในมาตรา 134, 135 ดังนี้

1. ผู้ให้ถ้อยคำต้องอยู่ในฐานะผู้ต้องหา
2. พนักงานสอบสวนจะต้องเตือนให้ทราบว่าคำให้การของเขาอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันในระหว่างพิจารณาคดีได้
3. ต้องเป็นคำรับสารภาพที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด
4. ต้องให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนตามกฎหมาย

5. ต้องให้ถ้อยคำด้วยความสมัครใจ มิได้เกิดจากการจูงใจมีค่านับสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบด้วยประการอื่น

คำรับสารภาพของผู้ต้องหาชั้นสอบสวนสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานชั้นสอบสวนได้ แต่ถ้าผู้ต้องปฎิเสธในชั้นศาลแล้ว ถ้อยคำรับสารภาพชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานชั้นสองเพื่อประกอบคดีเท่านั้น

ในทางปฏิบัติการสอบสวนผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนบางคนอาจจะ ละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา โดยการสอบสวนบังคับชูเชิญให้ผู้ต้องหารับสารภาพไว้ก่อน เพื่อที่จะได้รายงานผู้บังคับบัญชา ได้ความดีความชอบโดยไม่คำนึงถึง เมื่อถึงขั้นพิจารณาของศาลแล้วผลคดีจะเป็นอย่างไร การรับสารภาพอาจทำโดย เขียนบันทึกชั้นจับกุมและพิมพ์คำให้การผู้ต้องหาแล้วให้เซ็นชื่อเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา ศาลจะไม่รับฟังคำรับสารภาพนั้น

5. ปัญหาการใช้อำนาจการควบคุมตัวและปล่อยชั่วคราวโดยการส่งสำลสิทธิบุคคลเกินความจำเป็น

การควบคุมตัวผู้ต้องหา เป็นการใช้มาตรการบังคับของรัฐต่อผู้ถูกกล่าวหาในการจำกัดเสรีภาพ เปลี่ยนที่ทางของบุคคลที่ต้องหาว่ากระทำความผิดและตามกฎหมายการควบคุมตัว เริ่มเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ¹³ วิธีการควบคุมตัวผู้ถูกจับตามกฎหมายห้ามใช้วิธีควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อมิให้เขาหนี¹⁴ ระยะเวลาการควบคุมเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาจะควบคุมเกินกว่าที่กำหนดเวลาดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายไม่ได้¹⁵ แต่

13 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

14 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 86, 83

15 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะทำการควบคุมตัวผู้ต้องหาถึง 7 วัน¹⁶ ถ้าอัตราโทษตามกฎหมายจะต้องขึ้นพิจารณาคดีในศาลอาญาหรือศาลจังหวัด หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับตามความผิดที่มีอัตราโทษตามกฎหมายจะเป็น 48 วันหรือ 84 วันแล้วแต่กรณี

ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะทำการควบคุมตัวระหว่างสอบสวนเต็มจำนวนตามที่กฎหมายให้อำนาจ แม้การสอบสวนเสร็จแล้วในบางครั้งพนักงานสอบสวนยังยื่นคำร้องต่อศาลขอให้นำตัวผู้ต้องหากลับไปคุมไว้ที่สถานีตำรวจโดยอ้างว่าเพื่อประโยชน์การสอบสวน ศาลจะอนุญาตให้ตามคำร้องโดยเฉพาะในคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง และในคดียุ่งยากซับซ้อนมีพยานและผู้ต้องหาจำนวนมาก ศาลก็เคยอนุญาตแต่อาจไม่เป็นผลดีในเรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลตามหลักสากล

การปล่อยชั่วคราว เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายต้องการผ่อนคลายการกักขังเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดี การปล่อยชั่วคราวมี 3 ประการ

1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน โดยจะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาทางเจ้าพนักงานหรือศาล โดยสาบานตนว่าจะมาตามนัด¹⁷
2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันโดยผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาเข้าประกันตัวกับเจ้าพนักงานหรือศาล และจะส่งตัวผู้ต้องหามาตามกำหนดนัด¹⁸

16 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 3

17 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111

18 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112

3. การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันมีการวางเงินสดหรือมีบุคคลอื่นมาประกันและมีการวางหลักทรัพย์ เป็นต้น¹⁹ เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวตามกฎหมาย²⁰ มีหลักการปล่อยชั่วคราวโดยพิจารณาว่าถ้าปล่อยชั่วคราวจะหลบหนีหรือไม่และจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือข่มขู่พยานของพนักงานสอบสวนหรือไม่ ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะไม่อนุญาตปล่อยชั่วคราวโดยเฉพาะคดีอุกฉกรรจ์โดยอ้างว่าจะทำให้คดีเสียหายและในบางครั้งอาจมีการแสวงหาผลประโยชน์จากการปล่อยชั่วคราว ซึ่งเป็นการขัดกับหลักสากลที่ว่าทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะลงโทษว่ามีความผิดในชั้นพิจารณาตัดสินของศาล เมื่อมีคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ศาลมักจะอนุญาตเสมอ เว้นแต่มีหลักฐานว่าจะหลบหนีและไปทำลายพยานหลักฐานเท่านั้น

6. ปัญหาการสอบสวนผู้ต้องหาโดยไม่มีทนายความอยู่ด้วย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดสิทธิของผู้ต้องหาและผู้ถูกจับในการมีทนายความได้ว่า พบและปรึกษาผู้ที่เป็นทนายความสองต่อสอง แต่ไม่ได้กำหนดให้ผู้ต้องหาสามารถมีทนายอยู่ร่วมและปรึกษาทนายในระหว่างการให้การต่อพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด จึงมีเหตุการณ์ที่พนักงานสอบสวนใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมบีบบังคับ ชู่เจ็ญ ให้ผู้ต้องหาให้การอย่างหนึ่งอย่างใดโดยขัดกับวัตถุประสงค์ของผู้ต้องหาอยู่เสมอ และเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนอาจหลีกเลี่ยงวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา โดยหันไปใช้วิธีการสะดวกและง่ายกว่าโดยการบังคับ ชู่เจ็ญ ทาร้าย เช่น ใช้ไม้ตะบองไฟฟ้า จับก้นหรือใช้อาวุธปืนข่มขู่ เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาและให้ผู้ต้องหาให้การตามที่ไม้ตะบองซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง ทำให้เกิดภาพพจน์ในทางลบของพนักงานสอบสวนกรมตำรวจ บางครั้งอาจถูกดำเนินคดีอาญาฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่มิชอบ

19 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112, 114

20 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 105

21 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ (1)